

ШУЛЬКО О.П., аспірант;

СИВИК Т.Л., д-р с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДИНАМІКА РОСТУ ПІДДОСЛІДНИХ КРОЛІВ ЗА РІЗНОГО РІВНЯ СІРКО - СЕЛЕНОВОГО СПІВВІДНОШЕННЯ В РАЦІОНІ

Досліджено вплив різних рівнів сірки (0,2, 0,3, 0,4 і 0,5 %) у вигляді сульфату натрію та фоновому рівню селену (0,2 мг/кг сухої речовини раціону) на динаміку росту піддослідних кролів. За результатами експерименту встановлено, що найбільш ефективною дозою сірки є 0,4 % за рівня селену 0,2 мг/кг сухої речовини раціону.

Ключові слова: сірка, селен, продуктивність, кролі.

Постановка проблеми. Однією з основних умов успішного розвитку галузі кролівництва є забезпечення повноцінної і збалансованої годівлі кролів, особливо молодняку. Як відомо, повноцінність живлення за мікроелементами контролюють, насамперед, визначенням вмісту заліза, міді, цинку, кобальту та йоду, додаючи до раціону необхідну кількість їх солей [1, 4]. Але поряд з перерахованими існують й інші життєво необхідні макро- та мікроелементи, вплив яких на продуктивність, обмін речовин, фізіолого-біохімічний стан кролів нині недостатньо вивчений.

Зокрема, досить обмеженими є дані відносно потреби кролів у сірці. Тому глибоке вивчення цього питання залишається актуальним.

За даними В.І. Георгієвського, І.Т. Кіщака, Г.Т. Кліценка [1, 3], дія сірки і селену в організмі тварин взаємопов'язана, зокрема, досліджено антагоністичний зв'язок сірки і селену. Проте метаболічний взаємозв'язок сірки та селену вивчено недостатньо.

Сірка в організмі тварин знаходиться у складі КоА, сульфатованих полісахаридів, сульфогідрильних груп низки ферментів, сірчаної кислоти, значення яких в організмі дуже велике [1, 5]. Незначна кількість неорганічної сірки, яка засвоюється організмом з корму, не завжди забезпечує необхідний рівень обміну речовин. Тому і не дивно, що сульфати можуть бути фактором, що лімітує продуктивність.

Поряд із сіркою незамінним фактором живлення вважають також селен, який є незамінною біологічно активною речовиною, ефективною під час лікування багатьох хвороб у тварин усіх видів. Він міститься в усіх органах і тканинах організму, має антиоксидантну дію, стимулює ріст і розвиток організму, бере участь у взаємодії білків та ферментів, входить до складу амінокислот, забезпечує нормальне функціонування імунної системи [2, 3, 5].

Мета досліджень – встановлення оптимальної дози сірки за рекомендованого рівня селену у раціоні молодняку кролів та вплив досліджуваних співвідношень цих елементів на прирости живої маси.

Матеріал і методи досліджень. Для реалізації поставленої мети був проведений дослід на 5-ти групах молодняку кролів породи сріблястий по 15 голів у кожній. Тварин відбирали за принципом пар-аналогів. Перша група тварин – контрольна, а 2, 3, 4 та 5-та – дослідні. Утримували тварин під час досліду в одноярусних сітчастих клітках, які розміщували у приміщенні з регульованим мікрокліматом. Тварини мали вільний доступ до води. Балансували раціони за деталізованими нормами годівлі молодняку кролів відповідно до їх віку (45–60, 61–90, 91–120 діб) за схемою (табл. 1).

Таблиця 1 – Схема науково-господарського досліду

Група тварин	Період та умови годівлі	
	Зрівняльний період (15 днів)	Основний період (60 днів)
1–контрольна	Основний раціон збалансований за деталізованими нормами (ОР)	ОР (загальний вміст Se 0,09 мг/кг СР, загальний вміст S 0,1 % СР)
2–дослідна	ОР	ОР + сел-плекс (вміст Se 0,2 мг/кг СР) + Na ₂ S ₂ O ₄ (вміст S – 0,2 % СР)
3–дослідна	ОР	ОР + сел-плекс (вміст Se 0,2 мг/кг СР) + Na ₂ S ₂ O ₄ (вміст S – 0,3 % СР)
4–дослідна	ОР	ОР + сел-плекс (вміст Se 0,2 мг/кг СР) + Na ₂ S ₂ O ₄ (вміст S – 0,4 % СР)
5–дослідна	ОР	ОР + сел-плекс (вміст Se 0,2 мг/кг СР) + Na ₂ S ₂ O ₄ (вміст S – 0,5 % СР)

Примітка. СР–суха речовина.

Впродовж 15 діб тривав зрівняльний період (45-60-добовий вік кролів), під час якого тварини пристосовувалися до нових умов утримання та звикали до комбікорму.

Починаючи з 61-добового віку кролі 1-ї контрольної групи отримували повнораціонний комбікорм з природним вмістом сірки та селену в кормах. До комбікорму кролів 2, 3, 4 і 5-ї дослідних груп вводили сульфат натрію для збереження загального вмісту сірки на рівні, відповідно груп, 0,2, 0,3, 0,4 і 0,5 %. У ході дослідження ретельно контролювали вміст селену в комбікормах, підтримуючи його на рівні 0,2 мг/кг сухої речовини, додаючи необхідну кількість сел-плексу до раціону тварин дослідних груп.

Під час проведення науково-господарського дослідження враховували динаміку живої маси тварин та витрати корму.

Результати досліджень та їх обговорення. Використання в годівлі молодняку кролів повнораціонних комбікормів з різним вмістом сірки і нормованим рівнем селену істотно вплинуло на інтенсивність їх росту (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка живої маси піддослідних кролів, г

Вік, діб	Група				
	контрольна	дослідна			
	1	2	3	4	5
Жива маса					
60 діб	1132,7±23,72	1133,1±24,24	1132,2±24,54	1135,7±24,47	1133,3±24,95
90 діб	2154,1±20,68	2176,3±21,54	2212,8±17,40	2234,1±16,38	2203,2±19,14
120 діб	2978,2±29,96	3031,8±24,50	3102,5±34,05*	3134,9±32,15**	3057,1±27,93
Валовий приріст					
61–120 діб	1845 ±36,6	1899±31,7	1970±23,2	1999± 24,9***	1924±33,0
Середньодобовий приріст					
61–90 діб	34,05±0,792	34,78±0,935	36,02±0,647	36,61±0,607*	35,66±0,838
91–120 діб	27,47±0,735	28,52±0,616	29,65±0,866	30,03±0,893	28,46±0,807
61–120 діб	30,76±0,611	31,65±0,529	32,84±0,386	33,32±0,415**	32,06±0,550

Примітка. *P<0,05; **P<0,01; ***P<0,001 порівняно з контрольною групою.

Якщо у віці 60 діб (кінець зрівняльного періоду) кролі усіх піддослідних груп були максимально схожі за живою масою, то у віці 90 діб відмічено суттєву міжгрупову різницю. Зокрема, найбільша різниця у показниках живої маси відмічена між тваринами 4-ї дослідної і контрольної груп – 3,7 %. Жива маса кролів 3-ї та 5-ї дослідних груп була вищою за контроль, відповідно, на 2,7 та 2,3 %. Найменшою за цим показником була перевага у тварин 2-ї групи – лише 1,0 % порівняно з контролем.

У віці 120 діб значно покращилася інтенсивність росту тварин 4-ї дослідної групи, жива маса яких перевищувала аналогічний показник кролів контрольної групи на 5,3 % (P<0,01). Перевага кролів 2-ї дослідної групи над кролями контрольної групи за живою масою була найменшою і складала 1,8 %. У тварин 3-ї та 5-ї дослідної групи показники живої маси порівняно з контролем зросли, відповідно, на 4,2 та 2,6 %.

За весь основний період дослідження, який збігається з 61–120-добовим віком піддослідних кролів, валовий приріст їх живої маси в усіх дослідних групах перевищував контроль. Зокрема, у кролів 2-ї дослідної групи ця перевага становила 2,9 %, 3-ї – 6,8, 4-ї – 8,3 (P<0,001) і 5-ї – 4,3 %.

Результати науково-господарського дослідження щодо встановлення впливу сірко-селенового співвідношення на приріст живої маси піддослідних кролів показують, що збільшення загального рівня сірки в комбікормі молодняку кролів до 0,2, 0,3, 0,4 і 0,5 % сухої речовини корму, а селену – 0,2 мг/кг сприяло підвищенню середньодобових приростів.

За основний період дослідження середньодобові прирости кролів 2, 3, 4 та 5-ї груп перевищували такий же показник аналогів контрольної групи відповідно на 2,9 %, 6,8, 8,3 та 4,2 %.

Поряд з живою масою, вагомим показником ефективності збалансованої годівлі тварин є витрати кормів на 1 кг приросту їх живої маси (табл. 3).

Таблиця 3 – Витрата корму на 1 кг приросту живої маси у підослідних кролів

Показник	Група				
	контрольна	дослідна			
	1	2	3	4	5
Витрата комбікорму на 1 кг приросту, кг	4,24	4,10	4,04	3,95	4,06
± до контролю, %	–	-3,3	-4,7	-6,8	-4,3
Витрата корму на 1 кг приросту, к. од.	3,73	3,61	3,55	3,48	3,58
± до контролю, %	–	-3,2	-4,8	-6,7	-4,1

Дані таблиці 3 свідчать про те, що незначне підвищення споживання кормів кролями дослідних груп та вагоме збільшення абсолютного приросту позначилися на витратах корму на одиницю приросту. Так, у першому науково-господарському експерименті кролі 2-ї, 3-ї та 5-ї дослідних груп на 1 кг приросту живої маси витратили майже однакову кількість корму.

Найнижчою конверсія корму була у тварин, що споживали комбікорм з умістом сірки на рівні 0,4 %, а бажаного рівня селену в ньому досягали введенням сел-плексу.

Таким чином встановлено позитивний вплив досліджуваного фактора на продуктивність молодняку кролів. Отже, за результатами експериментів найбільш ефективно виявлено дозу сірки на рівні 0,4 % за рівня селену 0,2 мг/кг сухої речовини раціону.

Висновки

1. Згідно з комплексною оцінкою оптимальною дозою сірки є – 0,4 % сухої речовини за рівня селену 0,2 мг/кг сухої речовини раціону.

2. Згодовування повнораціонних комбікормів з оптимальним вмістом сірки та селену зумовлює підвищення інтенсивності росту молодняку кролів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мінеральне живлення тварин / Г.Т. Кліценко, Г.Т. Кулик, М.В. Косенко, та ін. – К.: Вид-во «Світ», 2001. – 576 с.
2. Ібатуллін І.І. Використання селену в рослинництві та тваринництві / І.І. Ібатуллін, В.А. Вешицький, В.В. Отченашко. – К.: Фенікс, 2004. – 208 с.
3. Кіщак І. Селен в годівлі сільськогосподарських тварин і птиці / І. Кіщак // Тваринництво України. – 2002. – №1. – С. 23–25.
4. Хенниг А. Минеральные вещества, витамины, биостимуляторы в кормление с.-х. животных. – М.: Колос, 1976. – 435 с.
5. Feeds nutrition (Formerly Feeds nutrition – complete) M.E. Ensminger, PH.D., J.E. Oldfield, PH. D., W.W. Heinemann, PH. D.–California: Clovis.–1990.–1544p.

Динамика роста подопытных кроликов при разном уровне серо-селенового соотношения в рационе

О.П. Шулько, Т.Л. Сызык

Исследовано влияние разных уровней серы (0,2, 0,3, 0,4 и 0,5 %) в виде сульфата натрия и фонового уровня селена (0,2 мг/кг сухого вещества рациона) на динамику роста подопытных кроликов. По результатам эксперимента установлено, что наиболее эффективной дозой серы является 0,4 % при уровне селена 0,2 мг/кг сухого вещества рациона.

Ключевые слова: сера, селен, продуктивность, кролики.

Dynamics of growth of experimental crawls at different level of sulphur selenium correlation in ration

O.P. Shulko, T.L. Syzyk

It is investigational influencing of different levels of sulphur (0,2, 0,3, 0,4 and 0,5 %) as the sulfate of sodium and base-line level of selenium (0,2 mg/kg dry matter of ration) on the dynamics of growth of experimental crawls. As a result of experiments it is found most effective out the dose of sulphur at level 0,4 % at the level of selenium 0,2 mg/kg dry matter of ration.

Basic word: sulphur, selenium, productivity, rabbits.

Надійшла 05.10.2009р.